



Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı Kazanımlarının Yaşam Becerileri Kapsamında İncelenmesi*

Analysis of the Attainments of Life Science Course Curriculum within the Scope of Life Skills

İmgehan Özkan Elgün^{a†}, Funda Uysal^b

^aBaşkent University, Ankara, Türkiye

^bBurdur Mehmet Akif Ersoy University, Burdur, Türkiye

Öz

Bu çalışmanın amacı 2018 ilkökul hayat bilgisi öğretim programında yer alan birinci, ikinci ve üçüncü sınıf kazanımları Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) yaşam becerileri sınıflamasına göre incelemektir. Araştırma belgesel tarama modelinde desenlenmiştir. Araştırmanın veri kaynağı olarak 2018 hayat bilgisi öğretim programında yer alan birinci, ikinci ve üçüncü sınıf kazanımlar kullanılmıştır. Veriler çözümlenirken belgesel tarama modelinin içerik çözümlemesi türünden yararlanılmıştır. Analiz sürecinde iki farklı araştırmacı tarafından bağımsız olarak kodlamalar yapılmıştır. Sonuç olarak programdaki kazanımlarda en çok karar verme ve problem çözmeye; eleştirel ve yaratıcı düşünme, öz farkındalık ve empati becerilerine yer verildiği görülmüştür. Becerilerin sınıf düzeyi ve konu alanına dağılımlarına bakıldığında sistematik bir dağılımın olmadığı sonucuna varılmıştır. Öte yandan, iletişim ve kişiler arası iletişim ve stres ve duygularla başa çıkma yaşam becerilerine ise kazanımlarda çok az yer verildiği görülmüştür. Konu alanlarına göre “Okulumuzda Hayat” ve “Evde Hayat” konu alanlarında yaşam becerilerini yansıtan daha çok kazanıma rastlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hayat bilgisi dersi, öğretim programı, yaşam becerileri, WHO.

Abstract

The aim of this study is to analyze the learning outcomes in 2018 life science curriculum of 1st, 2nd, and 3rd grades in terms of life skills according to the classification of World Health Organization (WHO). The method of this study is documentary scanning model. Accordingly, the data is obtained from the attainments stated in 2018 life science curriculum. To analyze the data content analysis, a type of document, is used. Two different researchers performed the coding analysis process independently. It is concluded that attainments in the curriculum mostly reflect decision-making and problem-solving; creative thinking and critical thinking, self-awareness and empathy skills. There is no systematic distribution of life skills according to grade levels or subject areas. On the other hand, attainments related to communication and interpersonal skills and coping with emotions and coping with stress are really less compared to other life skills in the curriculum. In terms of subject areas, it is seen that “Life at School” and “Life at Home” have more attainments reflecting life skills.

Keywords: Life science course, curriculum, life skills, WHO.

© 2022 Başkent University Press, Başkent University Journal of Education. All rights reserved.

1. Giriş

Bilgi çağı olarak görülen 21. yüzyılda, bilimsel, teknolojik ve ekonomik gelişmelere paralel olarak, çağın ihtiyaç duyduğu bireylerin sahip olması gereken bilgi, beceri ve yeterlilikler değişmektedir. Değişen dünya bağlamında

*Bu çalışma Düzce’de 24-26 Haziran 2020 tarihlerinde gerçekleştirilen I. Uluslararası Pedagojik Araştırmalar Kongresi’nde (ICOPR’20) bildiri olarak sunulmuştur.

*ADDRESS FOR CORRESPONDENCE: İmgehan Özkan Elgün, Department of Educational Sciences, Faculty of Education, Başkent University, Ankara, Türkiye. E-mail address: ioelgun@baskent.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-2027-3669.

^bFunda Uysal, Department of Education, Faculty of Educational Sciences, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Burdur, Türkiye. E-mail address: fuysal@mehmetakif.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-9929-9812.

Received Date: August 27th, 2020. Acceptance Date: April 1st, 2022.

insanların eğitim yoluyla hangi farklı bilgi ve becerilere sahip olması gerektiği sorusu önem kazanmıştır. Bu bağlamda içinde bulunduğumuz dünyada bireylerin karşılıklarına çıkan zorluklarla başa çıkabilmeleri için okullarda teknik eğitimden ziyade, yaşam becerilerine önem verilmesi gerektiğine dikkat çekilmektedir (Harrari, 2018). Başka bir ifadeyle, okulların 21. Yüzyılın gerektirdiği bilgi ve becerilere sahip değişimlere ayak uydurabilen bireyler yetiştirmesi önem kazanmaktadır. Aksi takdirde küreselleşmenin de etkisiyle rekabet ortamının ortaya çıktığı bu çağda, bireylerin meslek yaşamlarında 21. Yüzyılın ihtiyaçlarını karşılayabilecek yeterliliklere sahip olmaları mümkün değildir (Kay, 2010). Bu bağlamda, okullarda uygulanacak yaşam becerilerinin öğretiminin okulların sahip olduğu yeni sorumluluklardan biri olduğu düşünülmektedir. Bu becerilerin erken yaştan itibaren okul ortamında kazandırılması öğrencilerin gelecekteki zorluklarla başa çıkmaları ve iş hayatlarında başarılı olmaları açısından oldukça önem taşımaktadır.

Yaşam becerileri kavramına bakıldığında konuyla ilgili birçok tanımlamanın ve sınıflamanın yapıldığı görülmektedir. United Nations (2003) yaşam becerilerini kişilerin bilgi, beceri ve tutum yönünden dengeye ulaşmış davranış gelişimleri olarak tanımlarken; Curtiss ve Warren (1994) kişisel problemlerin çözümünde kullanılan uygun davranışları yaşam becerisi olarak tanımlamıştır. Koulburan ve Tosun (2011) ise yaşam becerilerini “bireyin değişim ve gelişim sürecinde varlığını etkin bir şekilde sürdürebilmesi için sahip olması gereken yeterlilikler” olarak tanımlamıştır (s.4). Yaşam becerileri kavramını ilk kullananlardan biri olan Dünya Sağlık Örgütü’ne (WHO) (1997, s.1) göre ise, yaşam becerileri “bireylerin günlük yaşamın getirdiği taleplerle ve zorluklarla etkili bir biçimde baş edebilmelerini sağlayan, uyum sağlayıcı ve olumlu davranışlar” olarak ifade edilmektedir. Yaşam becerilerine ilişkin farklı tanımlamalar farklı sınıflandırmaları da beraberinde getirmiştir (Sing, 2003; Beers, 2013; WHO, 1999; Hendricks, 1998). En sık kullanılan yaşam becerisi sınıflandırmalarından birisi olan WHO (1997) yaşam becerilerini; karar verme ve problem çözme, yaratıcı ve eleştirel düşünme, iletişim ve kişiler arası iletişim, öz farkındalık ve empati ile stres ve duygularla başa çıkma becerileri şeklinde sınıflandırmıştır. Her bir becerinin içeriğine yönelik olarak kısaca şu tanımlamalar yapılabilir. *Karar verme* becerisi bireylerin yapıcı bir şekilde hayatlarıyla ilgili karar vermelerini sağlayan bir yaşam becerisidir (WHO, 1997). *Problem çözme* ise benzer şekilde hayatta karşılaştığımız problemlerin etkili bir şekilde üstesinden gelmemizi sağlayan bir diğer önemli yaşam becerisidir (WHO, 1997). *Yaratıcı düşünme* ise farklı alternatifleri göz önünde bulundurmamızı sağlayarak karar alma ve problem çözme becerilerimize katkı sağlayan bir beceri türüdür (WHO, 1997). *Eleştirel düşünme*, bilgileri ve deneyimlerimizi tarafsız bir şekilde değerlendirmemizi sağlayan bir beceridir (WHO, 1997). Öte yandan *etkili iletişim*, duygularımızı, düşüncelerimizi, korkularımızı hem sözel hem de sözel olmayan yollarla ifade etme becerimiz olarak tanımlanırken; *kişiler arası iletişim*, etkileşime geçtiğimiz insanlarla olumlu ilişki kurmamızı sağlayan bir beceri olarak tanımlanmaktadır (WHO, 1997). *Öz farkındalık* kendi karakterimizin, güçlü ve zayıf yönlerimizin farkına varmak anlamına gelmekte ve sağlıklı iletişim kurabilmemiz için gerekli olan bir beceri olarak ifade edilmektedir (WHO, 1997). *Empati becerisi* ise kendimizi başkalarının yerine koyarak onları anlamamıza, kabul etmemize yardımcı olan bir yaşam becerisidir (WHO, 1997). *Duygularla başa çıkma* ise kendimizin ve başkalarının duygularının farkında olma ve bu duyguların davranışlarımıza nasıl yansıdığını anlama becerisidir. Son olarak *stresle baş etme* becerisi ise hayatımızdaki stres kaynaklarının farkına varmak, hayatımız nasıl etkilendiğini anlamak ve stresle başa çıkmayı yaşam becerisi olarak ifade edilmektedir (WHO, 1997). Bu tanımlamalardan yola çıkarak tüm yaşam becerilerinin öğrencilerin gerek okul hayatında gerekse tüm yaşamları boyunca ihtiyaç duyacak beceriler olduğunu söyleyebiliriz.

Yaşam becerileri kavramının öneminin artmasıyla öğretim programlarında bu becerilere yer verme gerekliliği ortaya çıkmıştır (Behrai, 2016). Bu bağlamda Türkiye’de zaman içerisinde farklı derslerin öğretim programlarında çeşitli değişikliklere ve çağın ihtiyaçlarına uygun yeniliklere gidilmiştir. Güncellenen ve yaşam becerileri vurgulanan programlardan biri de hayat bilgisi öğretim programıdır. Hayat Bilgisi dersi, ilkokulun ilk üç sınıf düzeyinde okutulan anahtar bir derstir. Bu ders toplu öğretim anlayışına uygun olarak oluşturulmuştur. Çocukların hem kendilerini hem de içinde yaşadıkları toplumu ve dünyayı tanımaları için tasarlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2009, s. 5). Hayat Bilgisi dersi çocukların bulunduğu topluma uyumunu sağlayarak, onların toplum içinde uygun olan davranışları kazanmasına yardımcı olan ve çocuğun içinde bulunduğu toplumun tarihi, kültürel ve sosyal yapısını tanımasını sağlayan bir derstir (Bahçe, 2010). Bu bağlamda hayat bilgisi gibi mihver bir derste yaşam becerilerini kazandırmaya yönelik bir öğretim programının hazırlanması olası bir durumdur. Bu bağlamda 2018 yılında uygulamaya koyulan hayat bilgisi öğretim programında yaşam becerileri adı altında; eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, araştırma, iletişim, problem çözme, bilgi teknolojilerini kullanma, girişimcilik, Türkçeyi doğru, etkili ve güzel kullanma, karar verme, kaynakları etkili kullanma, güvenlik ve korumayı sağlama ve öz-yönetim becerileri yer almaktadır (MEB, 2018).

Hayat bilgisi dersinin hayatla ilgili temel beceriler ve değerler kazandırarak çocukların sosyal ve kişisel anlamda gelişmelerine katkıda bulunduğu düşünüldüğünde, programdaki kazanımların yaşam becerilerini kazandıracak yönde hazırlanması büyük önem teşkil etmektedir. Bu bağlamda, bu çalışmanın amacı 2018 yılında Milli Eğitim

Bakanlığı tarafından yayımlanan Hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımların alan yazında en sık kullanılan yaşam becerileri sınıflamalarından biri olan Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) sınıflamasında yer alan yaşam becerilerini nasıl yansıttığını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda bu çalışmada;

1. 2018 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımların sınıf düzeyine göre dağılımı nasıldır?
2. 2018 yılı hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımların konu alanına göre dağılımı nasıldır?

sorularına cevap aranmıştır.

2. Yöntem

Araştırma belgesel tarama modelinde desenlenmiştir. Belgesel tarama modelinde yazılı belgeler belli bir amaç doğrultusunda incelenmektedir. Belgesel taramanın içerik çözümlemesi türünde ise belli bir metin ya da belgenin sayısallaştırma yoluyla belli özelliklerinin ortaya konması söz konusudur (Karasar, 2014). Sayısallaştırmayı gerçekleştirirken ölçütler önceden belirlenmelidir (Karasar, 2014). Bu araştırmada da hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımlar WHO'nun yaşam becerilerini nasıl yansıttığını ortaya koymak üzere iki farklı araştırmacı tarafından bağımsız olarak incelenmiştir. Bu amaçla WHO'da yer alan yaşam becerileri ölçüt olarak belirlenmiş hangi kazanımların, hangi becerileri yansıttığını ortaya koymak için sayısal dökümler yapılmıştır. Bu bağlamda bu çalışma içerik çözümlemesi niteliğindedir. Kazanımların hangi becerileri yansıttığını ortaya koymak amacıyla ilk olarak 2018 öğretim programı hayat bilgisi dersi kapsamındaki tüm kazanımların sınıf düzeylerine göre dağılımlarına ilişkin sayısal dökümler yapılarak Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1

2018 öğretim programı Hayat Bilgisi dersi kazanımlarının sınıf düzeyine göre dağılımı

Konu alanı	Sınıf düzeyi		
	1. sınıf	2. sınıf	3. sınıf
Okulumuzda Hayat	17	11	9
Evimizde Hayat	7	9	8
Sağlıklı Hayat	7	6	5
Güvenli Hayat	7	6	6
Ülkemizde Hayat	6	7	7
Doğada Hayat	7	8	6
Toplam	51	47	41
Genel toplam			139

Tablo 1'de görüldüğü üzere verilerin toplanmasında 2018 öğretim programı hayat bilgisi dersi kapsamında toplam 139 kazanım incelenmiştir. Birinci sınıf düzeyinde okulumuzda hayatta 17, evimizde, sağlıklı, güvenli ve doğada hayatta yedişer, ülkemizde hayatta altı olmak üzere toplam 51 kazanım yer almaktadır. İkinci sınıf düzeyinde okulumuzda hayatta on bir, evimizde hayatta dokuz, sağlıklı ve güvenli hayatta altışar, ülkemizde hayatta yedi, doğada hayatta sekiz olmak üzere toplam 47 kazanım vardır. Üçüncü sınıf düzeyinde ise okulumuzda hayatta dokuz, evimizde hayatta sekiz, sağlıklı hayatta beş, güvenli ve doğada hayatta altışar, ülkemizde hayatta yedi kazanım olmak üzere toplam 41 kazanım bulunmaktadır.

Excel belgesine her sınıf düzeyi için ilgili konu alanları da dikkate alınarak kazanımlar yerleştirilmiştir. WHO'da yer alan karar verme ve problem çözme; yaratıcı ve eleştirel düşünme, iletişim ve kişiler arası iletişim; öz farkındalık ve empati; stres ve duygularla başa çıkma becerileri ölçüt olarak alınarak hangi kazanımların yaşam becerileriyle ilişkili olduğu işaretlenmiştir. İlgili kazanımın hangi beceriyi içerdiğini belirlerken dikkate alınan açıklamalar ise aşağıdaki gibidir:

- Karar verme ve problem çözme becerisi; İnsanların hayatlarıyla ilgili daha yapıcı kararlar almasını sağlama ve karşılaştıkları problemleri daha yapıcı çözüme bağlamında dikkate alınmıştır (WHO, 1997). “Karar verme, seçme, planlama, ayırt etme, listeleme” kodları doğrultusunda kazanımların ilgili beceriyi içerip içermediğine karar verilmiştir.
- Yaratıcı ve eleştirel düşünme; Karar verme ve problem çözme becerilerine yardımcı olarak hareketlerimizle ilgili farklı alternatifler üretme ve tarafsız bir şekilde bilgiyi analiz ederek sonucu ulaşma bağlamında dikkate

alınmıştır (WHO, 1997). “Karşılaştırma, örnek verme, öneride bulunma” kodları doğrultusunda kazanımların ilgili beceriyi içerip içermediğine karar verilmiştir.

- İletişim ve kişiler arası iletişim; Kültürümüze ve duruma uygun sözel ve sözel olmayan şekilde kendimizi ifade etme ve diğer insanlarla olumlu iletişim kurma bağlamında dikkate alınmıştır (WHO, 1997). “Katılma, kişiler arası ilişki kurma” kodları doğrultusunda kazanımların ilgili beceriyi içerip içermediğine karar verilmiştir.
- Öz farkındalık ve empati; Kişiliğimizin güçlü ve zayıf yönlerinin farkına varma, neyi sevip neyi sevmediğimizi bilme ve başka insanların yerine kendimizi koyarak farklı insanları kabul etme bağlamında dikkate alınmıştır (WHO, 1997). “Öz farkındalık, empati, saygı duyma, duyarlı olma, farkında olma” kodları doğrultusunda kazanımların ilgili beceriyi içerip içermediğine karar verilmiştir.
- Stres ve duygularla başa çıkma; Hem kendi hem de başka insanların duygularının farkında olma, duygularımızın davranışları nasıl etkilediğini anlama, hayatımızdaki stresin nedenlerinin farkında olarak stresi kontrol altına almayı öğrenme bağlamında dikkate alınmıştır (WHO, 1997). “Duygu geliştirme” kodları doğrultusunda kazanımların ilgili beceriyi içerip içermediğine karar verilmiştir.

Gerçekleştirilen kodlamalar için uzman görüşleri arasındaki uyumu belirlemek üzere Miles ve Huberman’ın (1994) “Güvenirlilik=Görüş birliği sayısı/(Görüş birliği sayısı+Görüş ayrılığı sayısı)” formülü kullanılmıştır. Kodlamalar iki araştırmacı tarafından ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. Yapılan kodlamalarda 45 kod değişmeden kalmış ve 5 kod revize edilmiştir. Revize edilerek sonradan fikir birliğine varılan kodlar karar verme, seçme, öz farkındalık, katılma ve öz farkındalık olmuştur. Buna göre uyuşma yüzdesi 0,90 olarak hesaplanmıştır. Miles ve Huberman (1994) için bu kabul edilebilir değerdir. Verilerin analizinde, gerçekleştirilen kodlamalar dikkate alınarak hem sınıf düzeyleri hem de konu alanları dikkate alınarak frekans dağılımları verilmiştir.

3. Bulgular

2018 yılında MEB tarafından yayımlanan hayat bilgisi dersi öğretim programında yer alan kazanımlar, WHO sınıflamasında yer alan yaşam becerilerini nasıl yansıttıklarını ortaya koymak üzere incelenmiştir. Bu inceleme hem sınıf düzeyi hem de konu alanı dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 2’de hem programda yer alan hem de yaşam becerisini geliştiren kazanımların konu alanı ve sınıf düzeyine göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 2

Programda yer alan ve yaşam becerisini geliştiren kazanımların konu alanı ve sınıf düzeyine göre dağılımı

Konu alanı	Sınıf düzeyi					
	1. sınıf		2. sınıf		3. sınıf	
	Programda yer alan kazanım sayısı	Yaşam becerisini geliştiren kazanım sayısı	Programda yer alan kazanım sayısı	Yaşam becerisini geliştiren kazanım sayısı	Programda yer alan kazanım sayısı	Yaşam becerisini geliştiren kazanım sayısı
Okulumuzda Hayat	17	8	11	5	9	4
Evimizde Hayat	7	3	9	4	8	5
Sağlıklı Hayat	7	1	6	1	5	0
Güvenli Hayat	7	1	6	0	6	3
Ülkemizde Hayat	6	0	7	1	7	3
Doğada Hayat	7	1	8	4	6	4
Toplam	51	14	47	15	41	19

Tablo 2’ye göre öğretim programı incelendiğinde;

(a) Birinci sınıf düzeyinde toplam 51 kazanımın yer aldığı ve bu kazanımlardan 16’sının yaşam becerisini geliştiren kazanımlar olduğu gözlenmektedir. Konu alanları dikkate alındığında ise “Okulumuzda Hayat” için 17 kazanımın 10’u, “Evimizde Hayat” için yedi kazanımın üçü, “Sağlıklı Hayat”, “Güvenli Hayat” ve “Doğada Hayat”

için yedişer kazanımın birer tanesi yaşam becerisini geliştirirken, “Ülkemizde Hayat” için yaşam becerisini geliştiren hiçbir kazanımın yer almadığı söylenebilir.

(b) İkinci sınıf düzeyinde toplam 47 kazanım yer alırken, bunların 14’ünün yaşam becerisini geliştiren kazanımlar olduğu söylenebilir. Konu alanları dikkate alındığında ise “Okulumuzda hayat” için 11 kazanımın altısı, “Evimizde Hayat” için dokuz kazanımın ikisi, “Sağlıklı Hayat” için altı kazanımın biri, “Ülkemizde Hayat” için yedi kazanımın biri, “Doğada Hayat” için sekiz kazanımın dördü yaşam becerisini geliştirirken, “Güvenli Hayat” için yaşam becerisini geliştiren hiçbir kazanımın yer almadığı gözlenmektedir.

(c) Üçüncü sınıf düzeyinde toplam 41 kazanımın bulunduğu ve bunlardan 20’sinin yaşam becerisini geliştiren kazanımlar olduğu gözlenmektedir. Sınıf düzeyi dikkate alındığında en çok bu sınıf düzeyinde yaşam becerisini geliştiren kazanımların olduğu söylenebilir. Konu alanları dikkate alındığında ise “Okulumuzda Hayat” için dokuz kazanımın üçü, “Evimizde Hayat” için sekiz kazanımın yedisi, “Güvenli Hayat” için altı kazanımın üçü, “Ülkemizde Hayat” için yedi kazanımın üçü, “Doğada Hayat” için altı kazanımın dördü yaşam becerisini geliştirirken, “Sağlıklı Hayat” için yaşam becerisini geliştiren hiçbir kazanımın yer almadığı gözlenmektedir.

Her yaşam becerisi çeşidi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı ise Tablo 3’te yer almaktadır.

Tablo 3

Yaşam becerisi çeşitlerini geliştirmeye yönelik kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı

Yaşam becerisi	Sınıf düzeyi	Konu alanı						Toplam	Genel toplam
		Okulumuzda hayat	Evimizde hayat	Sağlıklı hayat	Güvenli hayat	Ülkemizde hayat	Doğada hayat		
Karar verme ve problem çözme	1. sınıf	2	1	1	1	0	1	6	13
	2. sınıf	1	2	1	0	0	1	5	
	3. sınıf	0	0	0	0	1	1	2	
Yaratıcı ve eleştirel düşünme	1. sınıf	0	0	0	0	0	0	0	16
	2. sınıf	0	0	0	0	0	3	3	
	3. sınıf	1	4	0	3	1	3	12	
İletişim ve kişiler arası iletişim	1. sınıf	4	1	0	0	0	0	5	9
	2. sınıf	2	0	0	0	0	0	2	
	3. sınıf	0	0	0	0	0	0	0	
Öz farkındalık ve empati	1. sınıf	1	1	0	0	0	0	2	11
	2. sınıf	2	2	0	0	1	0	4	
	3. sınıf	3	1	0	0	1	0	5	
Stres ve duygularla başa çıkma	1. sınıf	1	0	0	0	0	0	1	1
	2. sınıf	0	0	0	0	0	0	0	
	3. sınıf	0	0	0	0	0	0	0	
Toplam		17	12	2	4	4	9	50	

Tablo 3 incelendiğinde “Okulumuzda Hayat”ta 19, “Evimizde Hayat”ta 12, “Sağlıklı Hayat”ta iki, “Güvenli ve Ülkemizde Hayat”ta dört ve “Doğada Hayat”ta dokuz olmak üzere toplam 50 kazanım yaşam becerileriyle ilişkilidir.

(a) Karar verme ve problem çözme becerisi için tüm sınıf düzeyleri dikkate alındığında toplam 13 kazanım bulunmaktadır. Birinci sınıf düzeyinde “Okulumuzda Hayat”ta iki, “Evimizde, Sağlıklı, Güvenli ve Doğada Hayat”ta birer tane olmak üzere toplam altı kazanım yer almaktadır. İkinci sınıf düzeyinde “Evimizde Hayat”ta iki, “Okulumuzda, Sağlıklı ve Doğada Hayat”ta birer olmak üzere toplam beş kazanım bulunmaktadır. Üçüncü sınıf düzeyinde ise “Ülkemizde ve Doğada Hayat”ta birer tane olmak üzere toplam iki kazanım yer almaktadır.

(b) Yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi için tüm sınıf düzeyleri dikkate alındığında toplam 16 kazanım bulunmaktadır. Birinci sınıf düzeyinde ilişkili kazanım bulunmamaktadır. İkinci sınıf düzeyinde sadece “Doğada Hayat”ta üç kazanım yer almaktadır. Üçüncü sınıf düzeyinde ise “Okulumuzda ve Ülkemizde Hayat”ta birer,

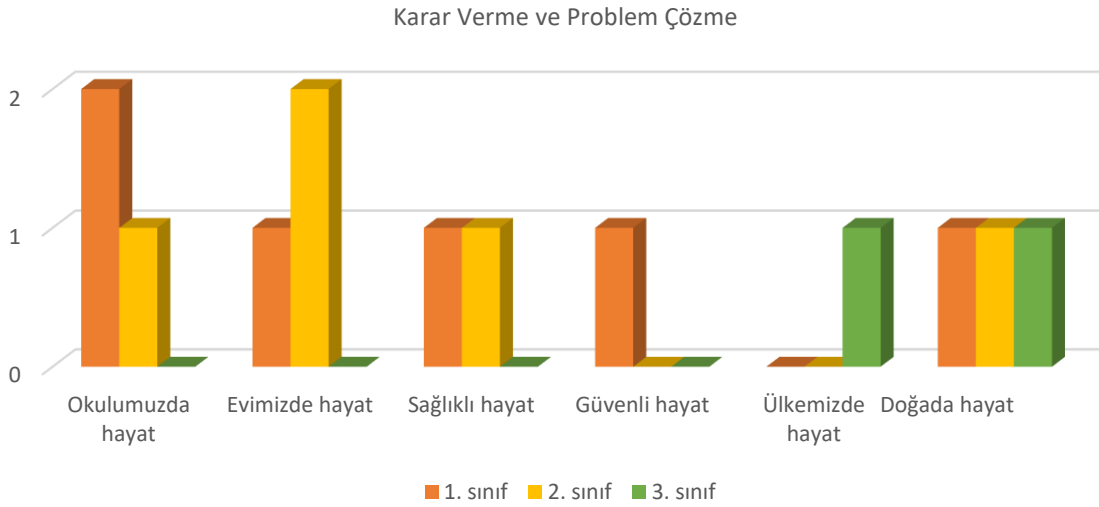
“Güvenli ve Doğada Hayat”ta üçer tane, “Evimizde Hayat”ta beş olmak üzere toplam 13 kazanım bulunmaktadır.

(c) İletişim ve kişiler arası iletişim becerisi için tüm sınıf düzeyleri dikkate alındığında toplam 9 kazanım bulunmaktadır. Birinci sınıf düzeyinde “Okulumuzda Hayat”ta altı, “Evimizde Hayat”ta bir tane olmak üzere toplam yedi kazanım yer almaktadır. İkinci sınıf düzeyinde sadece “Okulumuzda Hayat”ta iki kazanım bulunmaktadır. Üçüncü sınıf düzeyinde ise ilişkili kazanım yer almamaktadır.

(d) Öz farkındalık ve empati becerisi için tüm sınıf düzeyleri dikkate alındığında toplam 11 kazanım bulunmaktadır. Birinci sınıf düzeyinde sadece “Okulumuzda ve Evimizde Hayat”ta birer tane olmak üzere toplam iki kazanım yer almaktadır. İkinci sınıf düzeyinde “Okulumuzda Hayat”ta üç, “Ülkemizde Hayat”ta bir olmak üzere toplam dört kazanım bulunmaktadır. Üçüncü sınıf düzeyinde “Okulumuzda ve Evimizde Hayat”ta ikişer, “Ülkemizde Hayat”ta bir tane olmak üzere toplam beş kazanım yer almaktadır.

(e) Stres ve duygularla başa çıkma becerisi için sadece sınıf düzeyinde “Okulumuzda Hayat”ta bir kazanım yer almaktadır. İkinci ve üçüncü sınıf düzeyinde ise ilişkili kazanım yer almamaktadır.

Aşağıda her bir yaşam becerisi için konu alanı ve sınıf düzeyine göre dağılımlar, grafikler aracılığıyla görselleştirilmiştir. Şekil 1’de karar verme ve problem çözme becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı yer almaktadır.



Şekil 1. Karar verme ve problem çözme yaşam becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı

Şekil 1’e göre en çok “Okulumuzda Hayatta” birinci sınıf düzeyinde (f=2) ve “Evimizde Hayat”ta ikinci sınıf düzeyinde (f=2) karar verme ve problem çözme yaşam becerisine yönelik kazanım yer alırken, birinci sınıf düzeyinde “Ülkemizde Hayat” için, ikinci sınıf düzeyinde “Güvenli ve Ülkemizde Hayat” için, üçüncü sınıf düzeyinde ise “Okulumuzda, Evimizde, Sağlıklı ve Güvenli Hayat” için kazanım bulunmamaktadır.

Tablo 4’te karar verme ve problem çözme yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre hangi kod kapsamında hangi kazanımın yer aldığı verilmektedir.

Tablo 4

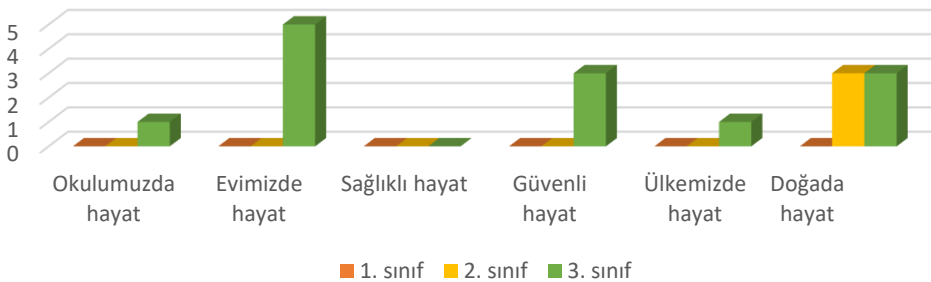
Karar verme ve problem çözme yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre kod/kazanımlar

Yaşam becerisi	Sınıf düzeyi	Konu alanı					
		Okulumuzda hayat	Evimizde hayat	Sağlıklı hayat	Güvenli hayat	Ülkemizde hayat	Doğada hayat
Karar verme ve problem çözme	1. sınıf	Karar verme: Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır. Seçme: Kullanacağı ders araç ve gereçlerini seçer.	Planlama: Gün içerisinde neler yapabileceğini planlar.	Seçme: Sağlığı için yararlı yiyecek ve içecekleri seçer.	Ayırt etme: Kendisi için güvenli ve güvensiz alanları ayırt eder.	0	Ayırt etme: Geri dönüşümü yapılabilecek maddeleri ayırt eder.
	2. sınıf	Planlama: Sınıfla ilgili konularda karar alma süreçlerine katılır.	Karar verme: Aile içi karar alma süreçlerine katılır. Listeleme: İstek ve ihtiyaçlarını öncelik sırasına göre listeler.	Seçme: Mevsim şartlarına uygun kıyafet seçer.	0	0	Karar verme: Güneş'i gözlemleyerek yönleri gösterir.
	3. sınıf	0	0	0	0	Karar verme: Ülkesinin gelişmesi ile kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi arasında ilişki kurar.	Karar verme: Doğadan yararlanarak yönleri bulur.

Karar verme ve problem çözme yaşam becerisi için Tablo 4'te görüldüğü üzere, örneğin birinci sınıf düzeyinde "Okulumuzda Hayat" için karar verme kapsamında "Sınıf içi kuralları belirleme sürecine katılır." ve seçme kapsamında "Kullanacağı ders araç ve gereçlerini seçer.", "Evimizde Hayat" için planlama kapsamında "Gün içerisinde neler yapabileceğini planlar" kazanımı yer almaktadır.

Şekil 2'de yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı yer almaktadır.

Yaratıcı ve Eleştirel Düşünme



Şekil 2. Yaratıcı ve eleştirel düşünme yaşam becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı

Şekil 2'ye göre en çok evimizde hayatta üçüncü sınıf düzeyinde (f=5) yaratıcı ve eleştirel düşünme yaşam becerisine yönelik kazanım yer alırken, birinci sınıf düzeyinde hiçbir konu alanı için kazanım bulunmamaktadır. İkinci sınıf düzeyinde sadece “Doğada Hayat (f=3)” için kazanım yer alırken, üçüncü sınıf düzeyinde ise sadece “Sağlıklı Hayat” için kazanım bulunmamaktadır.

Tablo 5'te yaratıcı ve eleştirel düşünme yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre hangi kod kapsamında hangi kazanımın yer aldığı verilmektedir.

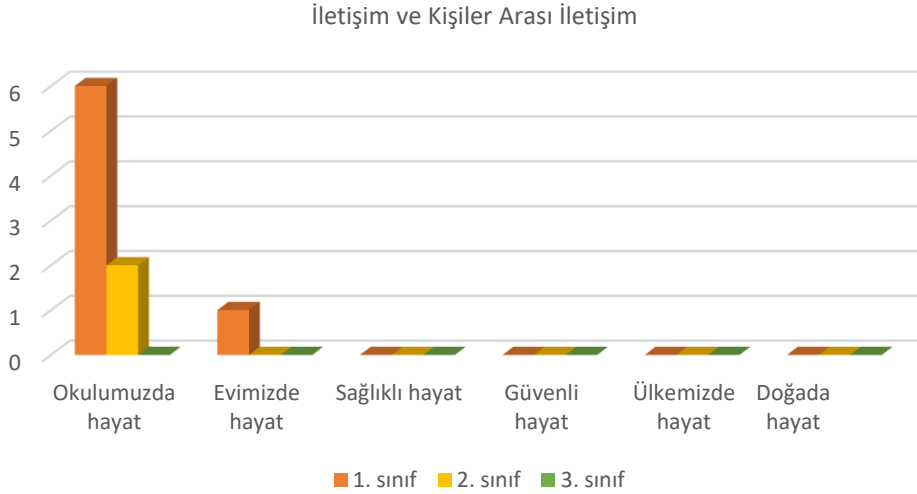
Tablo 5

Yaratıcı ve eleştirel düşünme yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre kod/kazanımlar

Yaşam becerisi	Sınıf düzeyi	Konu alanı					
		Okulumuzda hayat	Evimizde hayat	Sağlıklı hayat	Güvenli hayat	Ülkemizde hayat	Doğada hayat
Yaratıcı ve eleştirel düşünme	1. sınıf	0	0	0	0	0	0
	2. sınıf	0	0	0	0	0	Karşılaştırma: Bitki ve hayvanların yaşaması için gerekli olan şartları karşılaştırır. Örnek verme: Yakın çevresindeki doğal unsurların insan yaşamına etkisine örnekler verir. Doğal afetlere örnekler verir.
	3. sınıf	Örnek verme: Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.	Öneride bulunma: Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur. Örnek verme: Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir. Evde kullanılan alet ve teknolojik ürünlerin hayatımıza olan katkılarına örnekler verir. Planlı olmanın kişisel yaşamına olan katkılarına örnekler verir.	0	Örnek verme: Günlük yaşamında güvenliğini tehdit edecek bir durumla karşılaştığında neler yapabileceğine örnekler verir.	Karşılaştırma: Ülkesinin gelişmesi ile kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi arasında ilişki kurar.	Örnek verme: İnsanların doğal unsurlar üzerindeki etkisine yakın çevresinden örnekler verir. Doğadan yararlanarak yönleri bulur. Geri dönüşümün kendisine ve yaşadığı çevreye olan katkısına örnekler verir.

Yaratıcı ve eleştirel düşünme yaşam becerisi için Tablo 5'te görüldüğü üzere, örneğin üçüncü sınıf düzeyinde “Okulumuzda Hayat” için örnek verme kapsamında “Okul kaynaklarının etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.”, “Evimizde Hayat” için örnek verme kapsamında “Evdeki kaynakların etkili ve verimli kullanımına yönelik özgün önerilerde bulunur.” kazanımı yer almaktadır.

Şekil 3'te iletişim ve kişiler arası iletişim becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı yer almaktadır.



Şekil3. İletişim ve kişiler arası iletişim yaşam becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı

Şekil 3'e göre en çok evimizde hayatta birinci sınıf düzeyinde (f=6) iletişim ve kişiler arası iletişim yaşam becerisine yönelik kazanım yer alırken; “Sağlıklı, Güvenli, Ülkemizde ve Doğada Hayat” için sınıf düzeylerinin hepsinde hiçbir kazanım bulunmamaktadır.

Tablo 6'da iletişim ve kişiler arası iletişim yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre hangi kod kapsamında hangi kazanımın yer aldığı verilmektedir.

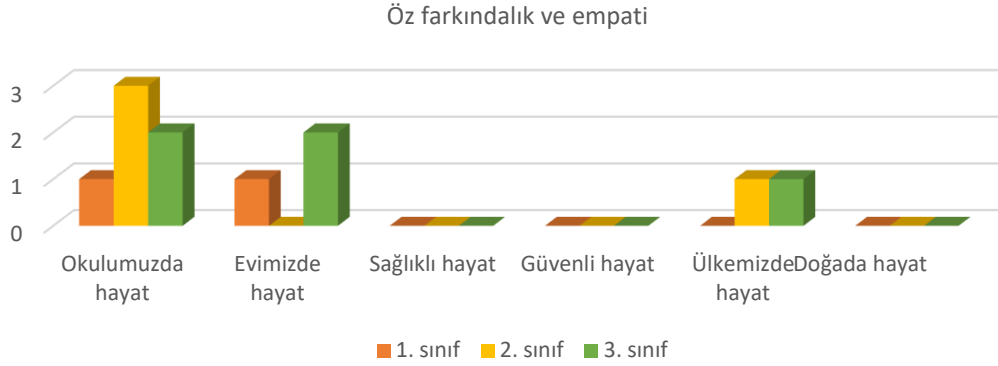
Tablo 6

İletişim ve kişiler arası iletişim yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre kod/kazanımlar

Yaşam becerisi	Sınıf düzeyi	Konu alanı					
		Okulumuzda hayat	Evimizde hayat	Sağlıklı hayat	Güvenli hayat	Ülkemizde hayat	Doğada hayat
İletişim ve kişiler arası iletişim	1. sınıf	Katılma: Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır. Kişiler arası ilişki kurma: Okula gelişi ve okuldan gidişlerde güvenlik kurallarına uyar. Okulda iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar. Oyunlara katılmaya ve oyun oynamaya istekli olur.	Kişiler arası ilişki kurma: Evde aile bireyleri ile iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar.	0	0	0	0
	2. sınıf	Kişiler arası ilişki kurma: Okulda iletişim kurarken kendini anlaşılır ve açık bir dille ifade eder. Okulda iletişim kurarken dinleme kurallarına uyar.	0	0	0	0	0
	3. sınıf	0	0	0	0	0	0

İletişim ve kişiler arası iletişim yaşam becerisi için Tablo 6'da görüldüğü üzere, birinci sınıf düzeyinde "Okulumuzda Hayat" için "Sınıf içi tanışma etkinliğine katılır.", "Evimizde Hayat" için kişiler arası ilişkiler kurma kapsamında "Evde aile bireyleri ile iletişim kurarken nezaket kurallarına uyar." kazanımı yer almaktadır. İkinci sınıf düzeyinde ise "Okulumuzda Hayat" için kişilerarası iletişim kurma kapsamında "Okulda iletişim kurarken kendini anlaşılır ve açık bir dille ifade eder." ve "Okulda iletişim kurarken dinleme kurallarına uyar." kazanımları bulunmaktadır.

Şekil 4'te öz farkındalık ve empati becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı yer almaktadır.



Şekil 4. Öz farkındalık ve empati yaşam becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı

Şekil 4'e göre en çok okulumuzda hayatta ikinci sınıf düzeyinde (f=3) öz farkındalık ve empati yaşam becerisine yönelik kazanım yer alırken; "Sağlıklı, Güvenli ve Doğada Hayat" için sınıf düzeylerinin tamamında hiçbir kazanım bulunmamaktadır.

Tablo 7'de öz farkındalık ve empati yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre hangi kod kapsamında hangi kazanımın yer aldığı verilmektedir.

Tablo 7

Öz farkındalık ve empati yaşam becerisi için sınıf düzeyi ve konu alanına göre kod/kazanımlar

Yaşam becerisi	Sınıf düzeyi	Konu alanı					
		Okulumuzda hayat	Evimizde hayat	Sağlıklı hayat	Güvenli hayat	Ülkemizde hayat	Doğada hayat
Öz farkındalık ve empati	1. sınıf	Öz farkındalık: Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.	Öz farkındalık: İstek ve ihtiyaçları arasındaki farkı ayırt eder.	0	0	0	0
	2. sınıf	Öz farkındalık: Kendini farklı özellikleriyle tanıtır. Saygı duyma: Bireysel farklılıklara saygı duyar.	Öz farkındalık: Evde, üzerine düşen görev ve sorumluluklarını fark eder. Duyarlı olma: Yakın çevresindeki yardıma ihtiyaç duyan insanlara karşı duyarlı olur.	0	0	Saygı duyma: Ülkemizde yaşayan farklı kültürdeki insanların yaşam şekillerine ve alışkanlıklarına saygı duyar.	0

Tablo 7. devamı

Yaşam becerisi	Sınıf düzeyi	Konu alanı					
		Okulumuzda hayat	Evimizde hayat	Sağlıklı hayat	Güvenli hayat	Ülkemizde hayat	Doğada hayat
Öz farkındalık ve empati	1. sınıf	Öz farkındalık: Güçlü yönlerini ve güçlendirilmesi gereken yönlerini fark eder. Arkadaşlarının davranışlarının kendisini nasıl etkilediğini fark eder. Öz farkındalık ve empati: Davranışlarının kendisini ve arkadaşlarını nasıl etkilediğini fark eder.	Öz farkındalık ve empati: Komşuluk ilişkilerinin ailesi ve kendisi açısından önemine örnekler verir.	0	0	Empati: Ülkesinin gelişmesi ile kendi görev ve sorumluluklarını yerine getirmesi arasında ilişki kurar.	0

Öz farkındalık ve empati yaşam becerisi için Tablo 7’de görüldüğü üzere, örneğin birinci sınıf düzeyinde “Okulumuzda Hayat” için öz farkındalık kapsamında “Kendisiyle akranları arasındaki benzer ve farklı yönleri ayırt eder.”, “Evimizde Hayat” için öz farkındalık kapsamında “İstek ve ihtiyaçları arasındaki farkı ayırt eder.” kazanımı yer almaktadır.

Şekil 5’te stres ve duygularla başa çıkma becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı yer almaktadır.



Şekil 5. Stres ve duygularla başa çıkma yaşam becerisi için kazanımların sınıf düzeyi ve konu alanına göre dağılımı

Şekil 5’e göre sadece “Okulumuzda Hayatta” birinci sınıf düzeyinde (f=1) stres ve duygularla başa çıkma yaşam becerisine yönelik kazanım yer alırken; “Evimizde, Sağlıklı, Güvenli, Ülkemizde ve Doğada Hayat” için sınıf düzeylerinin tamamında hiçbir kazanım bulunmamaktadır. Birinci sınıf düzeyindeki ilgili kazanım ise “Okulla ilgili olumlu duygu ve düşünceler geliştirir.” şeklindedir.

4. Sonuç ve Tartışma

Bu araştırmada, hayat bilgisi dersi 1. 2. 3. sınıf öğretim programında yer alan kazanımların Dünya Sağlık Örgütü'nün (WHO) sınıflamasında yer alan yaşam becerilerini nasıl yansıttığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda hayat bilgisi öğretim programında yer alan birinci, ikinci ve üçüncü düzeyindeki 139 kazanımın yaşam becerileri kapsamında incelenmesi sonucunda her sınıf ve konu alanı düzeyindeki kazanımların yaşam becerilerini yansıtmada anlamında farklı dağılım gösterdiği sonucuna varılmıştır. Öğretim programında yer alan kazanımların sınıf düzeyine göre dağılımlarına bakıldığında, yaşam becerilerini yansıtan kazanımların en fazla üçüncü sınıf düzeyinde ardından birinci sınıf düzeyinde en az da ikinci sınıf düzeyinde olduğu görülmektedir. Bu sonuca dayalı olarak sınıf düzeyi arttıkça kısmen de olsa yaşam becerisine yönelik kazanımların arttığı söylenebilir. Bu sonuç kısmen de olsa Deveci, Konuş ve Aydın'ın (2018) yapmış olduğu çalışmayı destekler niteliktedir. Deveci, Konuş ve Aydın (2018) fen bilgisi dersi öğretim programındaki kazanımları değerlendirdikleri çalışmalarında programda sınıf düzeyine göre yaşam becerisine yönelik kazanımların arttığı sonucuna ulaşmıştır. Öte yandan konuyla ilgili alan yazında yaşam becerilerinin farklı yaş grupları ve eğitim kademelerinde kazandırıldığını gösteren çeşitli çalışmalar olsa da, yaşam becerilerinin en etkili hangi yaş grubunda verilmesi gerektiğini ortaya koyan bir bulguya rastlanmamıştır (Ursavar ve Karal, 2019; Bowley, vd., 2018; Cassidy, Franco ve Meo, 2018). Aynı zamanda beceriler tek tek ele alındığında sınıf düzeyine göre her bir becerinin düzenli artış ya da azalma göstermediği sonucuna ulaşılmıştır. Tüm sınıf düzeylerinde yer alan yaşam becerilerine bakıldığında ise, kazandırılması beklenen yaşam becerilerinin en fazladan en aza doğru yaratıcı ve eleştirel düşünme; öz farkındalık ve empati; karar verme ve problem çözme; iletişim ve kişilerarası iletişim ile stres ve duygularla başa çıkma olarak sıralandığı sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilere yaşam becerilerinin kazandırılmaya çalıştırılmasındaki temel etkenin onların değişen çağa en iyi şekilde ayak uydurmalarını sağlamak olduğu düşünüldüğünde en fazla vurgulanan becerinin eleştirel ve yaratıcı düşünme becerisi olmasının şaşırtıcı bir sonuç olduğu söylenemez. Çünkü eğitim kurumlarının en temel işlevlerinden biri öğrencilerin üst düzey düşünme becerisi kazanmalarına yardımcı olmaktır. Hayat bilgisi dersindeki kazanımlar ve dolayısıyla etkinlikler yoluyla tüm üst düzey beceriler gibi eleştirel düşünme becerisi de kazandırılmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda hızla değişen bilgi çağına bireylerin uyum sağlayabilmesi için eleştirel düşünmeyi sağlayan programların geliştirilmesi çok önemlidir (Turan, 2012). Sadece okul hayatı içinde değil bireylerin hayatlarının her alanında karşılarına çıkacak problemlerin çözümünde ve henüz ortaya çıkmamış problemlerin farkına varılmasında oldukça önemlidir (Hotaman, 2008). Öte yandan stres ve duygularla başa çıkma yaşam becerisinin ise programda hemen hemen hiç vurgulanmamasının programın bir eksikliği olduğu söylenebilir. Gündoğan (2017) Hayat Bilgisi programının sosyal beceriler bağlamında incelenmesi konulu çalışmasında da programda saldırgan davranışlar ve stresle başa çıkmaya yönelik becerilere yer verilmediği sonucuna ulaşmıştır. Halbuki stres günlük yaşamda sık sık karşımıza çıkan ve birçok olumsuz durumun kaynağı olarak gösterilen bir kavramdır. Dolayısıyla bireyin karşılaştığı olumsuz durumlarla başa çıkmayı başarabilecek stres yönetimine sahip olması gerektiği söylenebilir. Bu konuda, hayat bilgisi dersinin çocuğun topluma uyumunu kolaylaştıran ve yaşamın içinden bir ders olmasından dolayı, onların günlük yaşamlarında karşılaştıkları olumsuz duygularla ve stresle başa çıkmalarını sağlayacak beceriler kazanmaları bu ders kapsamında oldukça önemlidir.

Sınıf düzeyleri açısından kazanımlara tek tek bakıldığında ise, karar verme ve problem çözme becerisi en fazla birinci sınıfta yer almaktadır ve programda sınıf düzeyi arttıkça bu beceriyi kazandırmaya yönelik kazanım sayısında bir azalma olduğu görülmüştür. Yaratıcı ve eleştirel düşünme becerisine yönelik kazanımların ise sınıf düzeyine göre arttığı, birinci sınıf düzeyinde ise hiç yer almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme gibi üst düzey becerilerin daha ileriki yaşlarda kazandırılmaya çalışılmasından kaynaklı olabilir. İletişim ve kişilerarası iletişim yaşam becerisine yönelik birinci sınıfta herhangi bir kazanımın yer almadığı ve bu beceriyi yansıtmaya yönelik kazanımların sınıf düzeyine göre sistematik olarak azaldığı belirlenmiştir. Bu durum iletişim becerisini kazandırma anlamında programın bir eksikliği olarak görülebilir. Çünkü öğrencilerin öğrenme sürecine aktif olarak katılabilmeleri için iletişim becerisini etkili bir şekilde kullanmaları gerekmektedir (Bozkurt ve Çakır, 2016). Bu durum öğrencilerin etkili bir şekilde öğrenme sürecine katılımını engelleyen bir faktör olarak düşünülebilir. Öz farkındalık ve empati becerisi bakımından sınıf düzeyine göre kazanımlarda artış olduğu belirlenmiştir. Stres ve duygularla başa çıkma becerisinin ise programda neredeyse hiç yer almadığı sadece birinci sınıf düzeyinde yer aldığı gözlenmiştir. Bu durumun öğrencilerin erken yaşta duygularıyla başa çıkmalarını ve stresle baş edebilmelerini zorlaştıran bir unsur olduğu söylenebilir.

Kazanımlar her bir konu alanı bazında incelendiğinde, "Okulumuzda Hayat" konu alanı kapsamında yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik en fazla kazanımın birinci sınıfta olduğu görülmektedir. İkinci ve üçüncü sınıfta ise bu konu kapsamında yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlara az sayıda rastlanmıştır. Yaşam becerileri kapsamında en fazla iletişim ve kişilerarası iletişim becerisine vurgu yapıldığı görülmektedir. İletişim ve kişisel arası iletişim becerisini yansıtan kazanım sayısının fazla olması öğrencilerin bu yaş grubunda en fazla iletişim

kurdukları çevrenin okul ortamı olmasına bağlanabilir. “Evimizde Hayat” konu alanına göre yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik en fazla kazanımın üçüncü sınıfta olduğu görülmektedir. Yaşam becerileri kapsamında kazanımlarda en çok vurgulanan becerinin ise eleştirel düşünme ve yaratıcılığı geliştirme olduğu ortaya çıkmıştır. Eleştirel düşünme ve yaratıcı düşünme becerilerinin üst düzey düşünme becerileri olması bu becerilerin üst sınıf düzeyinde daha çok vurgulanmasının bir nedeni olabilir. “Sağlıklı Hayat” konu alanı kapsamında yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik en fazla kazanıma birinci ve ikinci sınıf düzeyinde rastlanmıştır ve bu sayıda oldukça azdır. Bu konu alanında sadece karar verme ve problem çözme yaşam becerisine birer kazanım olarak yer verilmesi günümüzde oldukça önem taşıyan bu iki becerinin programda bu konu alanı kapsamında göz ardı edildiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Alan yazında yapılan çalışmalar incelendiğinde, Hayat Bilgisi öğretim programındaki kazanımların problem çözme becerisi kazandırmaya yönelik farklı sonuçlar yansıttığı belirlenmiştir (Şenay, 2009; Türkyılmaz, 2011). Oysaki problem çözmek her yaşta geçerli olan bir beceridir. İçinde yaşadığımız dünya, bireyleri sık sık problem çözme durumlarıyla karşı karşıya getirdiği için, erken yaşta bireylerin problem çözmeyi öğrenme becerisi kazanmaları gerekmektedir (Casey, 1990). “Güvenli Hayat” konu alanı kapsamında yaşam becerilerini geliştirmeye yönelik en fazla kazanıma üçüncü sınıf düzeyinde rastlanmıştır. “Sağlıklı Hayat” konu alanına benzer olarak “Güvenli Hayat” konu alanı kapsamında en çok vurgulanan yaşam becerisi de eleştirel düşünme ve yaratıcılık becerileridir. “Ülkemizde Hayat” konu alanı kapsamında ise üçüncü sınıf düzeyinde yaşam becerilerini yansıtan kazanım sayısının fazla olduğu görülmektedir. Bu bağlamda konu alanı içinde en fazla öz farkındalık ve empati becerisini yansıtan kazanımlara rastlanmıştır. Bu durum programdaki kazanımların önemli bir özelliği olarak değerlendirilebilir. Çünkü empati becerisi çocukların erken yaşlarda daha iyi iletişim kurmalarını sağlayarak sorunlu davranışların azalmasına yardımcı olacaktır (Çubukçu ve Girmen, 2009). “Doğada Hayat” konu alanı kapsamında ise özellikle ikinci ve üçüncü sınıf düzeyinde yaşam becerisini yansıtan kazanımların daha çok olduğu görülmektedir. Bu bağlamda yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerine bu konu alanında daha fazla kazanıma yer verildiği görülmektedir.

Sonuç olarak hem sınıf düzeyinde hem de konu alanı içerisinde en fazla karar verme ve problem çözme, yaratıcı ve eleştirel düşünme ile öz farkındalık ve empati becerisini geliştirmeye yönelik kazanımlara yer verildiği görülmektedir. Öte yandan özellikle stres ve duygularla başa çıkma yaşam becerisini kazandırmaya yönelik kazanımlara programda hemen hemen hiç yer verilmediği söylenebilir. Bu anlamda Gündoğan (2015) da Hayat Bilgisi programında saldırgan davranışlar ve stresle başa çıkmaya ilişkin becerilere yer verilmediğini vurgulamıştır. Konu alanı kapsamında ise yaşam becerilerini yansıtan en fazla kazanımın “Okulda Hayat” ve “Evde Hayat” konu alanlarında olduğu görülmektedir. Bu durumun öğrencilerin yaşamlarında ilköğretim çağında en fazla sosyal ilişki kurduğu ve en yakın olduğu çevrenin okul ve evdeki bireyler olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Bu çalışmada WHO’nun sınıflamasında yer alan yaşam becerileri içerisinde iletişim ve kişiler arası iletişim ile stres ve duygularla başa çıkma becerilerini geliştirmeye yönelik kazanımlara pek rastlanmamıştır. Bu sonuçtan yola çıkarak her iki becerinin de bireyin yaşamını kolaylaştıracak beceriler olduğu düşünüldüğünde programdaki bu iki beceriye yönelik kazanımların artırılması gerektiği söylenebilir. Bunun dışında, yaratıcı ve eleştirel düşünmeye birinci sınıf düzeyinde iletişim ve kişilerarası iletişim becerisine üçüncü sınıf düzeyinde hiç rastlanmamıştır. Halbuki iki beceriye de tüm sınıf düzeylerinde yer vermek ve sarmal bir program anlayışı içerisinde öğrencilerin bu becerileri kazanmalarını sağlamak daha etkili bir program yaklaşımı olabilir. Konu alanı kapsamında yaşam becerisini yansıtan kazanımlarda sistematik bir artışın olmaması bazı konu alanlarında yaşam becerilerinin gelişmesine yardımcı olacak kazanım sayısının yetersiz olduğunu göstermiştir. Bu bağlamda programın tekrar gözden geçirilerek her bir konu alanı için sistematik olarak sınıf düzeyine göre yaşam becerilerini yansıtan daha çok kazanıma yer verilmesi bu becerilerin kazandırılması için daha faydalı olabilir.

Kaynakça

- Bahçe, A. (2010). Hayat bilgisi öğretiminde değerlerin kazandırılma düzeylerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Bowley, C., Cropley, B., Neil, R., Hanton, S., & Mitchell, I. (2018). A life skills development programme for youth football coaches: Programme development and preliminary evaluation. *British Psychological Society*.
- Bozkurt ve Çakır. (2016). Ortaokul öğrencilerinin 21. yüzyıl öğrenme beceri düzeylerinin cinsiyet ve sınıf seviyesine göre incelenmesi. *PAU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 69-82.
- Casey, M. Beth. (1990). A planning and problem solving preschool model: the methodology of being a good learner. *Early Childhood Research Quarterly*, (5), 53-67.
- Cassidy, K., Franco, Y., & Meo, E. (2018). Preparation for adulthood: a teacher inquiry study for facilitating life skills in secondary education in the united states. *Journal of Educational Issues*, 4(1), 33-46.

- Curtiss, P.R., & Warren, P.W. (1994). *The dynamics of life skills coaching. Life skills series*. Prince Albert (Saskatchewan): Training Research and Development Station.
- Çubukçu, Z. ve Girmen P. (2009). İlköğretim öğrencilerinin empati becerisine sahip olma düzeyleri. *Çağdaş Eğitim Dergisi*, 34(370), 15-21.
- Deveci, İ., Konuş, F. Z., ve Aydı, M. (2018). Investigation in terms of life skills of the 2018 science curriculum acquisitions. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 47(2), 765-797.
- Gündoğan, A. (2017). 2015 hayat bilgisi öğretim programının sosyal beceriler bağlamında incelenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12(23), 437-456.
- Hendricks, P. (1998). *Developing youth curriculum using the targeting life skills model*. Florida Cooperative Extension Service, Institute of Food and Agricultural Sciences, University of Florida.
- Harari, Y. N. (2018). *21. Yüzyıl için 21 ders* (S. Siral, Trans.). İstanbul: Kolektif Kitap.
- Hotaman, D. (2008). *Yeni ilköğretim programının kazandırma ön gördüğü temel becerilerin öğretmen, veli ve öğrenci algıları doğrultusunda değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Kay, K. (2010). 21st Century skills: Why they matter, what they are, and how we get there. 21st century skills: Rethinking how students learn. Edited by, James Bellanca, Ron Brandt. Bloomington, IN: Solution Tree Press, xiii-xxxii.
- Kolburan, G. ve Tosun, Ü. (2011). *İlköğretim II. kademe öğrencileri arasında yaşam becerileri eğitimi yoluyla I. Kademe edinilmiş değerleri pekiştiren gelişimsel bir model önerisi*. Değerler Eğitimi Sempozyumu. https://www.pegem.net/Akademi/sempozymbildirir_detay.aspx?id=126968 adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2009). İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim program ve kılavuzu. Ankara. <http://talimterbiye.mebnet.net/Ogretim%20Programlari/ilkokul/2010-2011/HayatBilgisi-3.Sınıf.pdf> adresinden alınmıştır.
- Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2018). İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar hayat bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu. Ankara. <http://mufredat.meb.gov.tr/Dosyalar/2018122171428547-HAYAT%20BİLGİSİÖĞRETİM%20PROGRAMI.pdf> adresinden alınmıştır.
- Miles, M. B., & Huberman, A.M. (1994). *Qualitative data analysis: an expanded sourcebook*. (2. baskı). California: SAGE Publications.
- Singh, M. (2003). *Understanding life skills. Background paper prepared for the education for all global monitoring report*. Hamburg. <http://unesdoc.unesco.org/images/0014/001469/149963e.pdf> adresinden alınmıştır.
- Şenay, Y. (2015). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi programına ilişkin görüşlerinin incelenmesi: Bursa ili örneği. *Yüksek Lisans Tezi*. Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Turan, M. (2012). *İlköğretim 3. sınıf hayat bilgisi dersinde öğrencilere eleştirel düşünme becerisini kazandırmak için önerilen etkinliklerin öğretmenler tarafından kullanılma sıklıkları (Siirt ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretimi Ana Bilim Dalı, Malatya.
- Türkyılmaz, A. (2011). *İlköğretim hayat bilgisi öğretim programının öğretmen görüşlerine dayalı olarak değerlendirilmesi (Balıkesir ili örneği)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- United Nations (2003). *Life skills training guide for young people: HIV/AIDS and substance use prevention*. New York: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific. <https://healtheducationresources.unesco.org/library/documents/life-skills-training-guide-young-people-hiv-and-aids-and-substance-use-prevention> adresinden alınmıştır.
- Ursavas, N. & Karal, E. (2019). Fen bilimleri öğretmenlerinin yaşam becerileri hakkındaki düşünceleri ve fen kazanımlarıyla ilişkilendirme durumları. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 13(30), 246-269.
- World Health Organization (1997). *Life skills education for children and adolescents in schools: introduction and guidelines to facilitate the development and implementation of life skills programmes*. Geneva, Switzerland. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/63552/WHO_MNH_PSF_93.7A_Rev.2.pdf?sequence=1&isAllowed=y adresinden alınmıştır.